

Ольга Башта, Тетяна Лях
(Київ, Україна)

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У КОМПЛЕКСНИХ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Наразі позашкільні заклади є невід'ємним компонентом освітньої структури, який сприяє всебічному, гармонійному розвитку особистості учня, соціальній адаптації та самореалізації в суспільстві у майбутньому. Вони доповнюють шкільну освіту та створюють позитивне виховне середовище для учня. У Державній національній програмі "Освіта" (Україна ХХІ століття) [27. ст.5] зазначається: «Концептуальні засади діяльності сучасних позашкільних закладів склалися в процесі реформування позашкільної освіти, який розпочався у 1993 році, коли Національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття") діяльність позашкільних закладів було спрямовано на забезпечення потреб дітей і молоді у творчій самореалізації, придбанні додаткових умінь, навичок за інтересами; створення умов для інтелектуального і духовного розвитку; на підготовку підростаючого покоління до активної професійної і суспільної діяльності» [1].

Робота позашкільних закладів у нашій державі пов'язана також з прийняттям у 1996 році серії документів, що визначили провідні шляхи розвитку системи освіти: Закону України "Про освіту", Національної програми "Діти України" і Концепції позашкільної освіти та виховання. Сьогодні діяльність позашкільних закладів регламентується цілою низкою державних документів, серед яких, крім зазначених вище, закон України "Про позашкільну освіту", "Положення про позашкільний навчальний заклад" тощо [4-7].

Сучасні позашкільні заклади знаходяться в стані перебудови, пов'язаної зі спрямуванням їх діяльності на соціальне виховання учнів, утвердження

соціально-педагогічних основ їхньої діяльності. А отже стають важливим інститутом соціального становлення дітей та молоді [2].

Такі інститути соціалізації як позашкільні заклади (центри позашкільної освіти, палаци дитячої творчості, клуби за інтересами тощо) орієнтовані на соціальне виховання, формування гармонійно розвинутої, соціально адаптованої особистості, використовуючи виховний потенціал сімей. Сім'ї, які мають дітей з порушеннями фізичного або психічного розвитку, представляють одну з найбільш уразливих груп населення. А отже перед вченими та науковцями постає питання удосконалення форм та методів роботи з цією категорією клієнтів.

Вивченням та розробкою питання соціально-педагогічної допомоги, підтримки сім'ям, які виховують дітей з особливими потребами займалося багато вітчизняних вчених: Т. Афанасьєва, О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Галагузова, Н. Глуханюк, М. Глухова, І. Зверєва, А. Капська, І.Макаренко, О. Нікітіна, А. Ревть, А.Скрипник, М. Фіцула, В. Хоронжук, Є. Холостова, Н. Чернуха, Т. Чечко та ін. Але нажаль проблема соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами у комплексних позашкільних навчальних закладах ще не є достатньо вивченою та розробленою.

Метою статті є аналіз змісту соціально-педагогічної роботи з батьками дітей з особливими потребами у комплексних позашкільних навчальних закладах.

Позашкільні навчальні заклади можуть бути комплексними та профільними. Комплексні позашкільні навчальні заклади організують роботу з вихованцями, учнями і слухачами за різними напрямками позашкільної освіти. До комплексних позашкільних навчальних закладів належать палаци, будинки дітей та юнацтва, центри дитячої та юнацької творчості. Профільні позашкільні навчальні заклади організують роботу за певним напрямом позашкільної діяльності. До профільних позашкільних навчальних закладів належать центри, клуби туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, еколого-натуралістичної,

спортивно-оздоровчої, художньо-естетичної творчості, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, дитячо-юнацькі спортивні школи, оздоровчі заклади, туристські бази [4-7].

Позашкільні навчальні заклади відіграють суттєву роль у процесах соціального становлення дітей та учнівської молоді. Зміст соціально-педагогічного супроводу передбачає створення педагогічних, соціальних, психологічних умов для успішного розвитку дитини, її освіти, виховання, становлення.

Основні завдання працівників психологічної служби закладу (практичний психолог, соціальний педагог) визначено нормативно, водночас добір змісту, організаційних форм та методів роботи з учнями у межах соціально-педагогічного супроводу є варіативним і обумовлюється як результатами діагностики, індивідуальною ситуацією розвитку дитини, так і об'єктивними соціальними умовами. Варто підкреслити: позашкільні навчальні заклади володіють суттєвим потенціалом як інститут соціального виховання, сучасний зміст якого має бути спрямований на розширення світогляду, виховання патріотичних почуттів, громадянських якостей особистості. Метою соціально-педагогічного супроводу соціального становлення учнів позашкільних навчальних закладів є створення педагогічних, соціальних, психологічних умов для соціального розвитку дитини як особистості, набуття нею соціальної сутності в її найбільш значущих для конкретного суспільства проявах — моральних нормах, цінностях, установках; становлення соціальності як готовності до участі у складній системі соціальних відносин. Соціальність виступає проявом суспільної сутності людини на індивідуальному рівні й тому охоплює суб'єктність, яку розуміють як здатність бути джерелом власної активності, вираження індивідуального творчого ставлення до суспільного буття [3].

Для дітей з особливими потребами, позашкільний заклад – спосіб отримати початкові навички з обраної професії. Професійне інформування та консультування включає в себе забезпечення дітям з особливими потребами

вільного доступу до консультаційної допомоги з боку відповідних спеціалістів у використанні різноманітних джерел інформації (описів професій, відеофільмів, аудіо записів, листівок, буклетів, довідників, переліків рекомендованих інвалідам професій і навчальних закладів, де можна їх отримати, медичних протипоказань до засвоєння певних професій, паспортів підприємств та організацій тощо). Всі ці джерела інформації використовуються для допомоги інвалідам у виборі або зміні професії відповідно до стану здоров'я, нахилів і здібностей, а також з урахуванням потреб ринку праці [3].

Особливість позашкільного педагогічного процесу – ідея об'єднання педагогів, дітей, вчителів, батьків. Основний зміст позашкільної освіти на сьогодні передбачає забезпечення процесу соціалізації та саморозвитку особистості з використанням технологій навчання та виховання, реалізації суб'єкт-суб'єктної, партнерської взаємодії педагога і вихованця у навчально-виховному процесі та різнобічній діяльності.

Особливістю роботи з батьківським колективом у позашкільному закладі, є постійна і тісна співпраця батьків з педагогами й учнями. До традиційних функцій батьківського колективу в позашкільному закладі додається ще й величезна за обсягом батьківська практична допомога центру та багатогранна творча складова партнерської співпраці. Робота соціально-педагогічного та психологічного напрямків спрямована на збагачення батьків психолого-педагогічними знаннями про вікові закономірності розвитку дитини та її особистісні характеристики; інформування про результати, отримані в процесі діагностичних обстежень, корекційно-відновлювальної роботи; корекцію дитячо-батьківських стосунків; залучення батьків до спільної навчально-творчої діяльності під час тренінгів, заходів, гурткових занять.

Робота з батьками в позашкільних навчальних закладах здійснюється у двох напрямках: з колективом батьків та індивідуально. Стандартні та раціональні її форми: бесіди, лекції, батьківські збори, колективні та індивідуальні консультації, участь у сімейних святах, виставках, заняттях, поїздках, залучення до участі в організації навчально-виховного процесу.

Соціальна робота з батьками складна і різноманітна. Індивідуальне спілкування, якщо воно продумано побудовано соціальним педагогом, як правило, результативне. Перевагою індивідуальної роботи є те, що, перебуваючи наодинці з педагогом, батьки відвертіше розповідають йому про свої проблеми, складнощі, іноді торкаючись тих внутрішньо-сімейних відносин, про які ніколи б не сказали при сторонніх. Це породжує правило: зміст індивідуальної бесіди повинен залишатися надбанням лише співрозмовників. Дуже уважно потрібно ставитися до прохань, з якими батьки часто звертаються до соціального педагога. Індивідуальне спілкування не тільки дає можливість соціальному педагогу впливати на батьків, але і, в свою чергу, багато в чому допомагає йому у виборі правильного підходу до дітей [3, с.209].

Особливе значення у соціальній та соціально-педагогічній роботі посідає робота з батьками. Саме в закладах позашкільної освіти можна якнайкраще долучити батьків до співпраці. Життєві плани, ідеали, досвід соціального спілкування батьків мають вирішальне значення у формуванні дитини. Від того, на що і як спрямовано вплив батьків, багато в чому буде залежати результат виховання. Тому одним з головних напрямів роботи соціального педагога позашкільного закладу – це формування педагогічної компетентності та педагогічних знань батьків.

У співпраці з різними типами сімей соціальний педагог застосовує різноманітні підходи і технології. До найважливіших видів технологій соціально-педагогічної діяльності відносяться: соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціально-педагогічний супровід сім'ї, соціально-педагогічна підтримка. Вони дозволяють здійснити індивідуальний підхід до кожної сім'ї.

На основі діагностування надаються різні види допомоги, підтримки батькам і дітям, здійснюється корекційна та реабілітаційна робота. Все це буде успішним, якщо в роботі з батьками і дітьми пануватиме атмосфера доброзичливості і зацікавленості, соціальний педагог матиме такий

кваліфікаційний рівень, який зможе розкрити потенційні можливості батьків, допомогти їм самостійно впоратися зі своїми проблемами.

Отже, позашкільні навчально-виховні заклади – широкодоступні заклади освіти, які дають дітям та юнацтву додаткову освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля.

В сучасних умовах заклади позашкільної освіти не завжди мають у складі соціального педагога. Його функції делегуються курівникам гуртків чи психологам. Наявність кваліфікованого спеціаліста грає визначну роль у якості надання соціально-педагогічних послуг.

Розвиток професійної освіти соціальних педагогів для роботи з інвалідами має бути пов'язаний зі специфікою діяльності в системі соціальних інститутів, а також з орієнтацією підготовки на специфічні умови майбутньої соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями інвалідів на різних рівнях соціуму (сімейно-сусідське оточення, освітні та соціальні установи, місто, сільська місцевість, мегаполіс) [2].

З огляду на це перед адміністрацією закладів та перед соціальними педагогами постають завдання перегляду та удосконалення форм та методів роботи, при організації надання допомоги сім'ям дітей з особливими потребами, зокрема у комплексних позашкільних навчальних закладах. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей з особливими потребами є одним з найефективніших способів роботи з означеною категорією клієнтів.

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) // Освіта.– 1993.–№44.–38с.
2. Дробот Л. Інтеграція в суспільство вихованців шкіл-інтернатів для дітей з наслідками поліомієліту [Електронний ресурс] / Дробот Л. – Режим доступу : <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/drobot>.

3. Екжанова Е. А. Основы интегрированного обучения : пособие для вузов / Е. А. Екжанова, Е. В. Резникова. – М. : Дрофа, 2008. – 286 с.
4. Закон України «Про позашкільну освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 46. – С. 393.
5. Закон України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2–3. – С. 36–42.
6. Закон України “Про спеціальну освіту” : проект [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1041 від 27.11.2007 р. “Про забезпечення прав дітей-інвалідів та дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oipopp.ed-sp.net/content/view/437/36>.